

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

FOROMO YA 8

TSEBIŠO YA TSHEDIMOŠO YA GO YA GO MONGONGOREGI YO A SA EMELWAGO KE MOŠOMI WA TŠA MOLAO

[Molawana wa 8]

KAROLO YA 4(2) YA MOLAO WA DITLAIŠO TŠA KA LAPENG, WA 1998 (Molao wa No. ya 116 wa 1998)

TSEBIŠO YA TSHEDIMOŠO KA MONGWALEDI WA KGOROTSHEKO

1. Tsebišo ye e hlaloša —
 - (a) kimollo yeo e lego gona go ya ka Molao wa Ditlaišo tša ka Lapeng, wa 1998; le
 - (b) tokelo ya mongongoregi ya go tliša ngongorego ya bosenyi kgahlanong le moiphetoledi.

2. O tla swanelwa ke go saena tsebišo ye go netefatša gore go bile le kobamelo ya karolo ya 4(2) ya Molao wa Ditlaišo tša ka Lapeng, wa 1998, le molawana wa 8 wa Melawana ya Ditlaišo tša ka Lapeng, ya 2022, yeo e dirilwego go ya ka Molao wo, ebile wo o nkgapeletšago-
 - (a) go go fa tsebišo ye, yeo e swanetšego go ba ka leleme la semmušo leo o le kgethilego ebile leo o le kwešišago;
 - (b) go bala goba go dira gore o balelwe tsebišo ye ge o sa kgone go bala tsebišo ye;
 - (c) go botšiša go wena ge eba o kwešiša diteng tša tsebišo ye; le
 - (d) go hlaloša karolo efe goba efe ya tsebišo yeo o sa e kwešišego.

3. O ka —
 - 3.1 dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo kgahlanong le tlaišo ya ka lapeng ka letšatši lefe goba lefe le ka nako efe goba efe, go ya ka molao, kua Kgorotsheko ya Maseterata go lefelo leo -
 - (a) o dulago sa ruri goba la nakwana, o ithutago, o dirago kgwebo goba o šomago;
 - (b) moiphetoledi (ke gore motho yo a dirago tiro ya tlaišo ya ka lapeng) a dulago sa ruri goba lebaka la nakwana, a ithutago, a dirago kgwebo goba a šomago; goba
 - (c) moo tiro ya tlaišo ya ka lapeng e diregilego gona.
 - 3.2 dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo kgahlanong le motho yo a lego kamanong le wena ka lebaka la ge —
 - (a) a nyetše le wena peleng goba gabjale;
 - (b) kamanong ya go dula mmogo, eupša le sa nyalana;
 - (c) e le motswadi go ngwana wa gago;
 - (d) e le leloko la lapa la gago ka madi (mohlala. mma, tate goba bongwaneno), kamano ka lenyalo (mohlala. mma yo e sego wa madi goba tate yo e sego wa madi) goba la go amogelwa ka gae;
 - (e) yo a tshepišitšwego lenyalong, goba a lego ka gare ga kamano ya go ratana goba ya setšo; goba
 - (f) a lego kamanong ye botse.
 - 3.3 kgetha ramolao go go thuša. Ge o sa kgone go lefela ramolao, o ka dira kgopelo ya thušo ya molao goba wa ikgokaganya le mokgatlo ofe goba ofe wo e sego wa mmušo go go thuša.

4. Nka kgona go go fa foromo ya kgopelo ge o nyaka go dira kgopelo ya lengwalotaelo le bjalo. Ga go hlokege gore o bule molato wa bosenyi gore o hwetše lengwalotaelo la tšhireletšo.

5. Motho o dira tiro ya tlaišo ya ka lapeng ge motho yoo a —
 - (a) go tliša mmeleng;
 - (b) go tliša ka tša thobalano;
 - (c) go bakela tlaišo ya maikutlo, ya mantšu goba ya monagano;
 - (d) go tliša ya ekonomi;

- (e) go tšhošetša;
- (f) go tlaiša;
- (g) go tlaiša ka tša thobalano;
- (h) tlaiša motho yo a amanago le wena;
- (i) go tlaiša moyeng;
- (j) hlola tshenyo ya dithoto;
- (k) hlola goba a dira tlaišo kgahlanong le motho yo mogolo;
- (l) amegago go maitshwaro a kgapeletšo;
- (m) e amega go laola boitshwaro;
- (n) bontšhago ngwana tlaišo ya ka lapeng;
- (o) tsenago bodulong bja gago bja sa ruri goba bja nakwana ntle le tumelelo ya gago, moo wena le motho yoo le sa dulego mmogo; goba lefelong la gago la mošomo goba la go ithuta, ntle le tumelelo ya gago, moo wena le motho yoo le sa abelanego lefelo le tee la mošomo goba lefelo la go ithuta; goba
- (p) amegago go boitshwaro bjo bongwe le bjo bongwe bja go go tšhoša, go go tšhošetša, go go tlaiša, go go nyenyefatša, go go kgopiša goba bja go go goboša,

moo boitshwaro bjo bjalo bo gobatšago goba bo hlohleletšago tumelo ye e kwagalago ya gore kotsi e ka ba e lebišitšwe go wena.

6. Kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo kgahlanong le tlaišo ya ka lapeng e ka dirwa ke motho yo mongwe legatong la gago ge eba motho yo a ikemišeditšego go dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo o na le kgahlego ye kgolo malebana le boiketlo bja gago. Le ge go le bjalo, kgopelo ye bjalo e swanetše go tlišwa ka tumelelo ya gago ye e ngwadilwego, ntle le go maemo ao o lego motho yo, go ya ka kgopelo ya kgorotsheko, a sa kgonego go fa tumelelo.

7. Ngwana ofe goba ofe, goba motho legatong la ngwana, a ka dira kgopelo go kgorotsheko ya lengwalotaelo la tšhireletšo.

8. Kgorotsheko e tla lebelela kgopelo ya gago goba kgopelo yeo e tlišitšwego legatong la gago, gomme e swanetše —

8.1 ge e ba bohlatse netefatša taba ya gore —

- (a) moiphetoledi o dira goba o dirile tiro ya tlaišo ya ka lapeng;
- (b) kotsi e ka tšwelela goba e ka hlagela wena goba motho yo a amanago le wena ka lebaka la boitshwaro bjo ge lengwalotaelo la tšhireletšo le sa ntšhwa ka pela; le
- (c) tšhireletšo yeo e tlogo fiwa ke lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana go na le kgonagalo ya gore e se fihlelelwe ge e ba tsebišo ya pele ya kgopelo e filwe moiphetoledi,

go ntšha lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana kgahlanong le moiphetoledi; le

8.2 ka morago ga moo go ntšha lengwalotaelo la nakwana leo le tlogo —

- (a) thoma go šoma fela ka morago ga ge le tlišitšwe go moiphetoledi (ditshenyagalelo tšeo o tla swanelwago ke go di lefa ntle le ge o se na mokgwa wa go lefa ka baka la seo); le
- (b) leo le tla bago le šoma nako ye e itšego.

9. Lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana le na le maatla ebile le thoma go šoma go tloga ka nako yeo le ntšhitšwego ke kgorotsheko gomme le le gona ebile diteng tša lengwalotaelo di filwe moiphetoledi. Khopi ya kgopelo le bohlatse bjo bo amogetšwego ka nako ya ge go dirwa kgopelo e tla fiwa moiphetoledi, mmogo le lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana, gomme moiphetoledi o tla bitšwa go bontšha lebaka (fa mabaka) a gore ke ka lebaka la eng lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana le swa swanelwa go dirwa gore e be la mafelelo ka letšatšikgwedi leo le laeditšwego ka go lengwalotaelo. Tšhireletšo yeo e fiwago ke lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana ke ya nakwana ka tlhago gomme e tla fela ka letšatšikgwedi la theeletšo.

10. Ka letšatšikgwedi la theeletšo, kgorotsheko e tla theeletša taba yeo gomme e ka ntšha lengwalotaelo la tšhireletšo la la sa ruri leo le tla šomago nako ye e sa lekanywago, goba nako yeo kgorotsheko e ka e beago go ya ka lebaka le lebotse leo le tla bago le bontšhitšwe.

11. Kgorotsheko e ka, ka go diriša lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana goba la mafelelo, ya thibela moiphetoledi go —

- (a) dira goba go leka go dira tiro efe goba efe ya tlaišo ya ka lapeng;
- (b) kgopela thušo ya motho yo mongwe go dira tiro efe goba efe ye bjalo;

- (c) tsena lefelotulong la mohlakanelwa leo mongongoregi le moiphetoledi ba dulago mmogo: Ge fela kgorotsheko e ka dira thibelo ye ka lebaka la ge fela seo se bonala se le ka kgahlegong ya mongongoregi go dira bjalo;
- (d) tsena karolong ye e laeditšwego ya lefelotulo la mohlakanelwa;
- (e) tsena ka lefelong la bodulo la mongongoregi;
- (f) tsena lefelong la mošomo goba lefelong la dithuto la mongongoregi;
- (g) thibela mongongoregi yo ka tlwaelo a dulago goba a bego a dula go lefelotulo la mohlakanelwa bjalo ka ge go hlalošitšwe go temana ya (c) ka godimo, go tsena goba go dula ka go lefelotulo la mohlakanelwa goba karolo ye e laeditšwego ya tulo yeo;
- (h) utolla kgokagano efe goba efe ya elektroniki goba go dira gore kgokagano efe goba efe e hwetšagale, bjalo ka ge e laeditšwe ka go lengwalotaelo la tšhireletšo ; goba
- (i) dira tiro efe goba efe ye nngwe yeo e laeditšwego ka go lengwalotaelo la tšhireletšo.

12. Kgorotsheko e ka gapeletša gape maemo afe goba afe a tlaleletšo go moiphetoledi ao e a bonago a nyakega ka mo go kwagalago go šireletša le go aba polokego, tša maphelo goba boiketlo bja mongongoregi.

13. Go ya ka karolo ya 7(5) ya Molao wa Ditlaišo tša ka Lapeng, wa 1998, aterese ya madulo, ya ka gae, ya thuto le ya mošomo ya mongongoregi goba motho yo a nago kamano le yena yoo lengwalotaelo la tšhireletšo le amanago le yena e swanetše go se ngwalwe ka go lengwalotaelo la tšhireletšo, ntle le ge e le gore mohuta wa dipeelano tša lengwalotaelo la tšhireletšo di nyaka go akaretšwa ga dintlha tše bjalo, gomme kgorotsheko e ka ntšha ditaello dife goba dife go netefatša kobamelo ya peelano ya Molao.

14. Nako le nako ge kgorotsheko e ntšha lengwalotaelo la tšhireletšo la nakwana goba la mafelelo, go tla ntšhwa tagafala ya go swara moiphetoledi, fela phethagatšo ya tagafala ya go swara e tla tšwa e emišitšwe go ge e le gore go na le kobamelo ya thibelo efe goba efe, peelano, tlamo goba taelo yeo kgorotsheko e ka e gapeletšago go thibela ditiro tša tlaišo ya ka lapeng go mongongoregi. Ge moiphetoledi a tshela kiletšo efe goba efe ye e laeditšwego, peelano, tlamo goba taelo yeo e lego ka gare ga lengwalotaelo la tšhireletšo, mongongoregi a ka fa leloko tagafala ya go swara, mmogo le afitafiti, moo go swanetšego go ngwalwa gore moiphetoledi o tshetše lengwalotaelo la tšhireletšo go leloko la Tirelo ya Maphodisa a Afrika Borwa yeo e swanetšego—

- (a) go swara moiphetoledi ka pela, ge go na le kgonagalo ya gore mongongoregi o a tlaišega goba a ka tlaišega ka lebaka la go tshelwa ga lengwalotaelo la tšhireletšo ke moiphetoledi; goba
- (b) gore ge go se na mabaka ao a lekanego a go swara moiphetoledi, lefe moiphetoledi tsebišo ye e ngwadilwego ka pela gore a tšwelele pele ga kgorotsheko,

go araba molato wa bosenyi wa go tshela lengwalotaelo la tšhireletšo.

15. (a) O ka, ka nako yona yeo ge o dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo goba ka morago o dire gape le kgopelo ya tsebišo ya go hlokomela polokego, ge e ba o dula lefelong le tee le moiphetoledi. Kgopelo ye e tla nyaka gore go dirwe taelo ya gore mohlankedi wa maphodisa a lekole polokego ya gago ka mehla ka mogala le ka sebele ka nako ye e beilwego.
- (b) Nka go fa diforomo tša kgopelo go dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo le tsebišo ya go hlokomela polokego ya gago ge o nyaka, goba o ka hwetša diforomo tše go letlakala la inthanete (e ya go www.justice.gov.za).

16. Go tlaleletša go dira kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo , o na le tokelo gape ya go tliša ngongorego ya bosenyi kgahlanong le moiphetoledi, seteišeneng sa maphodisa sa lefelo leo o dulago go lona, o ithutago, o šomago, o sepetšago kgwebo goba moo tlaišo e diregilego gona, ge e le gore tiro ya tlaišo ya ka lapeng le yona e lekana le molato wa bosenyi. Lega go le bjalo, ga go hlokege gore o bule molato wa bosenyi gore o hwetše lengwalotaelo la tšhireletšo.

17. TEMOŠO:

17.1 Ke molato wa bosenyi go bolela polelo ya maaka ka go —

- (a) kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo;
- (b) kgopelo ya tsebišo ya go hlokomela polokego ya gago; le
- (c) afitafiti ya gore moiphetoledi o tshetše lengwalotaelo la tšhireletšo.

17.2 Kgorotsheko e ka dira taelo mabapi le ditshenyagalelo kgahlanong le motho ge e kgotsofetše gore motho yo go bolelwago ka yena o dirile ka tsela yeo e sa rego selo, yeo e tshwenyago goba yeo e sa kwagalego.

(*Phumola efe goba efe yeo e sa amanego)

Nomoro ya Kgopelo:/20..... **Letšatšikgwedi:**

Leina le sefane sa mongwaledi wa kgorotsheko:

Leina le sefane sa *mongongoregi/*motho yo a dirago kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo legatong la mongongoregi:

.....

.....
 * Mosaeno/*kgatišo ya monwana o mogolo /*leswao la *mongongoregi/*motho yo a dirago kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo legatong la mongongoregi

NETEFATŠO YA KAMOGELO YA FOROMO YA 8

(Go e bea faeleng ya kgorotsheko ge mongongoregi goba motho yo a dirago kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo legatong la mongongoregi a ka tšwela pele ka kgopelo)

(**Phumola efe goba efe yeo e sa amanego*)

Nomoro ya Kgopelo:/20..... Letšatšikgwe:

Leina le sefane sa *mongongoregi/motho yo a dirago kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo legatong la mongongoregi:

.....

Ke netefatša gore—

- (a) Ke filwe tsebišo ya tshedimošo;
- (b) e be e le ka leleme la semmušo leo ke le kgethilego;
- (c) ba *mpaletše yona/ Ke e badile ka bonna;
- (d) Ke ile ka botšišwa ge e ba ke kwešiša dikagare tša tsebišo; le
- (e) karolo efe goba efe ya tsebišo yeo ke bego ke sa e kwešiše, e ile ya ntlhalosetšwa.

.....

* Mosaeno/*kgatišo ya monwana o mogolo /*leswao la *mongongoregi/*motho yo a dirago kgopelo ya lengwalotaelo la tšhireletšo legatong la mongongoregi

Leina le sefane sa mongwaledi wa kgorotsheko:

.....

Mosaeno

:

Setempe sa mongwaledi
wa kgorotsheko